

NEOLIT BRITSKÝCH OSTROVŮ + (MEGALITICKÝ EXKURZ NA KONTINENT)

Jan Kolář - Inna Mateiciucová

Neolit Velké Británie

Neolit - periodizace

	keramika	BI, ŠI	stavby	pohřbívání
Starší neolit 4000-3000 BC	kulaté podstavy většinou nezdobená,	BI sekery, silicitové sekery, listovité hroty šípů	Cursus, causewayed enclosures	Dlouhé mohyly, komorové hrobky
Mladší neolit 3000-2500/2200 BC	Kulaté podstavy častěji zdobená (Peterborough), ploché podstavy (Grooved Ware)	Sekery, asymetrické a příčné hroty šípů, bulavy	Henge, kruhy, palisádová ohrazení, pozdní cursus,	Rané kruhové mohyly

	keramika	BI, ŠI	stavby	pohřbívání
Starší neolit 4000-34/3300 BC	Regionální styly ker. s kulatými podst.	Omezená cirkulace seker	Causewayed enclosures	První mohyly a komorové hrobky
Střední neolit 34/3300-30/2900 BC	Kulaté podstavy (Peterborough), Orkneje – Grooved Ware		Nejvíce causewayed enclosures	Komorové hrobky zejm. na S, první kruhové mohyly
Mladší neolit 30/2900-25/2200 BC	Konec Peterborough, rozvoj Grooved Ware + BB		Henge + kamenné a dřevěnné struktury uvnitř, některé cursus, kamenné řady, avenue	Individuální K a Ž hrobky

Přechod mezolit - neolit

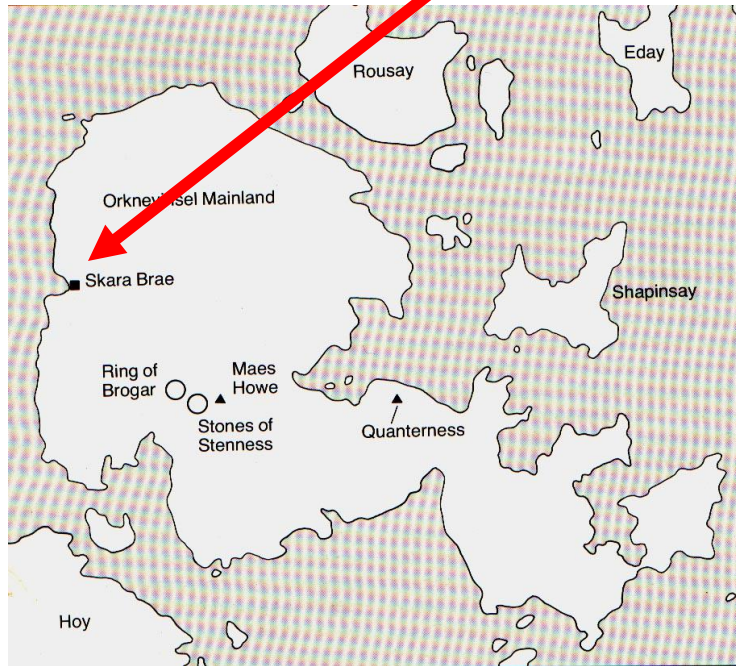
- Star Carr (Anglie) – nejstarší mezolitická lokalita v Evropě (8552-7552 cal. BC, 9243-8836 cal. BC)
- Mount Sandel (Irsko) – nejstarší mezol. lokalita v Irsku, 7000 BC, dříve se předpokládalo, že zde mezol. lovci a sběrači žili až mnohem později
- 1. doklady obydlí z britských ostrovů - chaty z tyček ve tvaru stanu a jurty, střechy pokryté kůrou
- Lov a rybolov: divoká prasata, úhoř a losos
- Sběr: lískové ořechy
- Adopce neolitické materiální kultury a subsistence domorodými mezolitci – vytvoření nového pohledu na svět
- Ze začátku i kontinuita v sídelní mobilitě
- Udržení krajiny se jmény míst, cestami, orientačními body
- Experimenty s pěstováním
- Mobilní mezolit – mobilní neolit?

Neolit GB – sídliště a obytné areály

- Pravoúhlé struktury sloupových jam – do 10 m
- na severu kamenné podezdívky – obdélné-kruhové (nedostatek dřeva)
- Bez dlouhých domů tradice LBK
- Většinou jen jámy a koncentrace artefaktů
- Osídlení bylo založeno na mobilitě, případně na krátkodobém usazování
- Např. Loch Olabhat, Skara Brae, Barnhouse

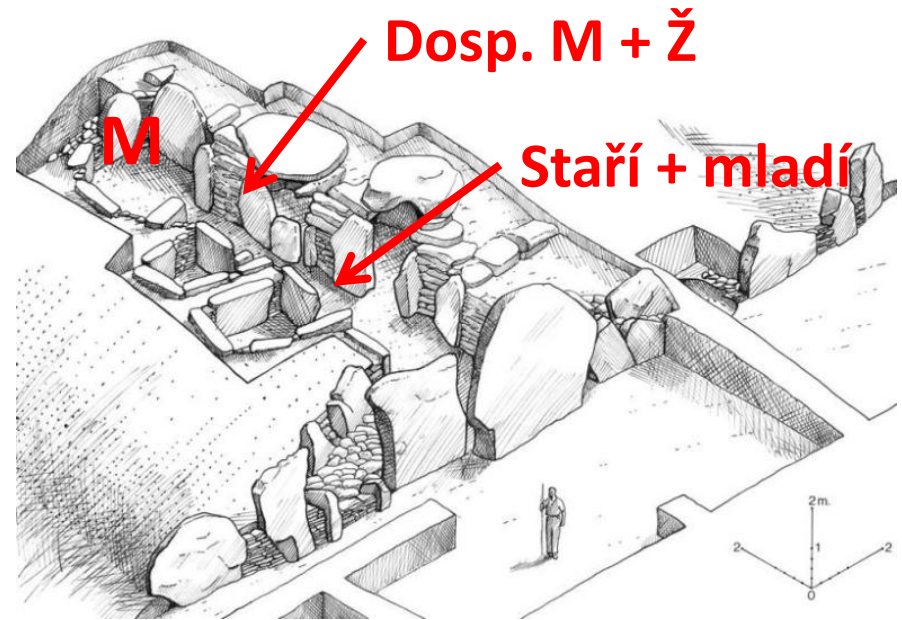

Skara Brae (Orkneje)

Neolit GB – hroby – monumenty předků

- Postupný přechod od kolektivního k individuálnímu pohřbívání
- Dlouhé mohyly + komorové hrobky – primární i sekundární depozice ostatků
 - Časté přestavby/dostavby
- Od středního neolitu – více jednotlivých hrobů pod mohylami nebo v malých ohrazeních
- KZP – pokračování místních tradic v pohřebním ritu
- Lidské ostatky i v příkopech nebo jiných jámách (Hambleton Hill – 70 jedinců)
- Reprezentace konceptu minulosti
- Přechod od ideje obecných předků k pamatovaným genealogiím

West Kennet long barrow

Obecně málo hrobových přídavků

Neolit GB – ohrazení

- Nová myšlenka ohrazení prostoru
- **Enclosures:**
 - Přerušované příkopy s vnitřními valy nedefenzivního charakteru, někdy palisády
 - Nejedná se o sídliště – slavnosti spojené se sociálním světem, předky, sousedy
 - Depozice množství zvířecích kostí
 - Např. Windmill Hill (průměr 350 m), Hambledon Hill
- **Cursus** – lineární útvary s příkopy a valy (Dorset cursus – 10 km)
- 3000 BC – konec causewayed enclosures – stavěny spíše avenues, kruhy, cursus
- Tradice ohrazení – **henge**
- Formalizace
- Na nových místech i doplnění již existující rituální krajiny (Avebury)
- Avebury, Durrington Walls

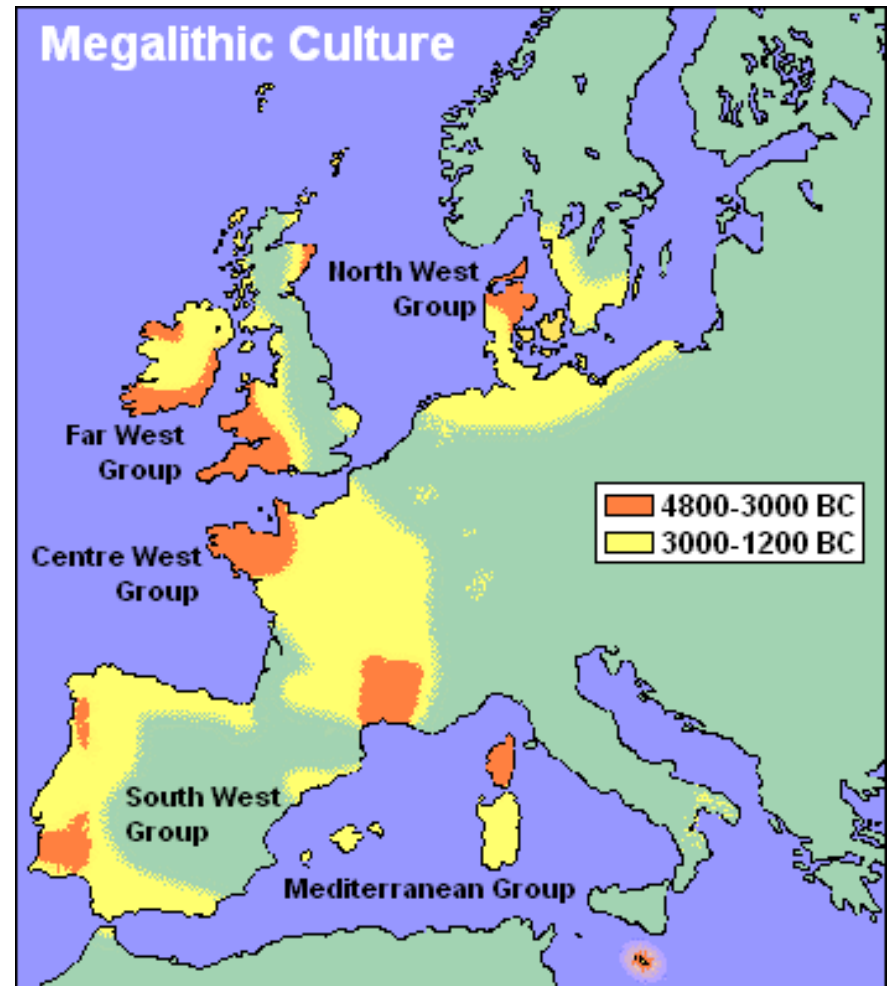

Megalitické stavby (cca 4000-2000 BC)

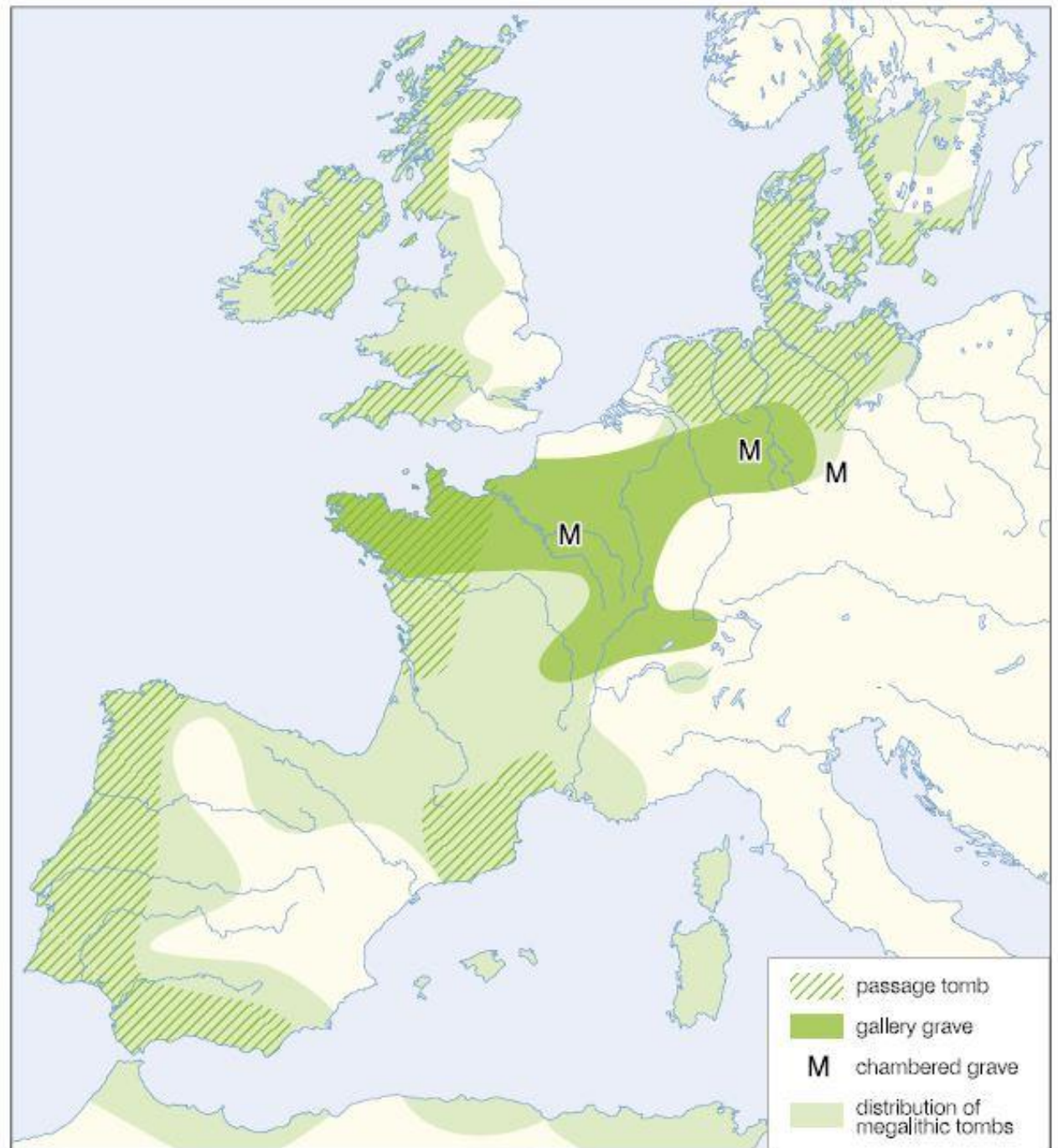
- Rozšíření: hlavně pobřežní oblasti Z Evropy, Španělsko, Portugalsko, Francie, Britské ostrovy, S Německo, Dánsko, JZ Skandinávie
- Původ: původně z oblasti Středomoří, dnes (hlavně díky C-14) vznikl v několika oblastech současně

4 typy megalit. staveb Evropě:

- 1) jednotlivé menhiry
- 2) různá uspořádání menhirů - řady, aleje a pole, kamenné kruhy
- 3) megalitické hroby - dolmeny a chodbové hroby, dlouhé mohyly
- 4) megalitické chrámy

Megalitické stavby

Slovník nejdůležitějších pojmů:

Dolmen (portal tomb) – kamenné stély vysoké až 7 m, přepaženy ležící stélou, která byla často až 70 tun těžká

Dolmen de Toucou (J Francie)

Menhir (monolit) – samostatně stojící kámen, často několik metrů vysoký

Slovník nejdůležitějších pojmů:

- **Alignment** – kamenná řada, tvořená nejméně třemi menhiry

Carnac (Bretaň)

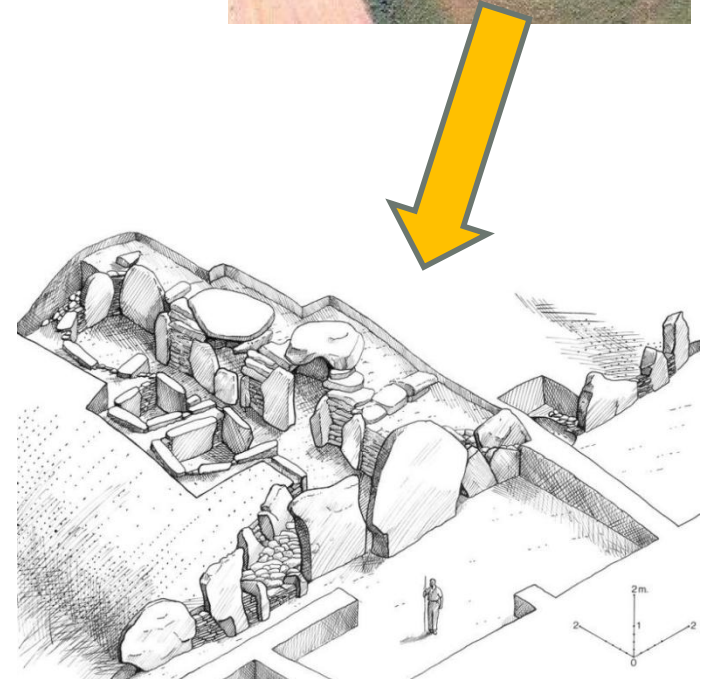
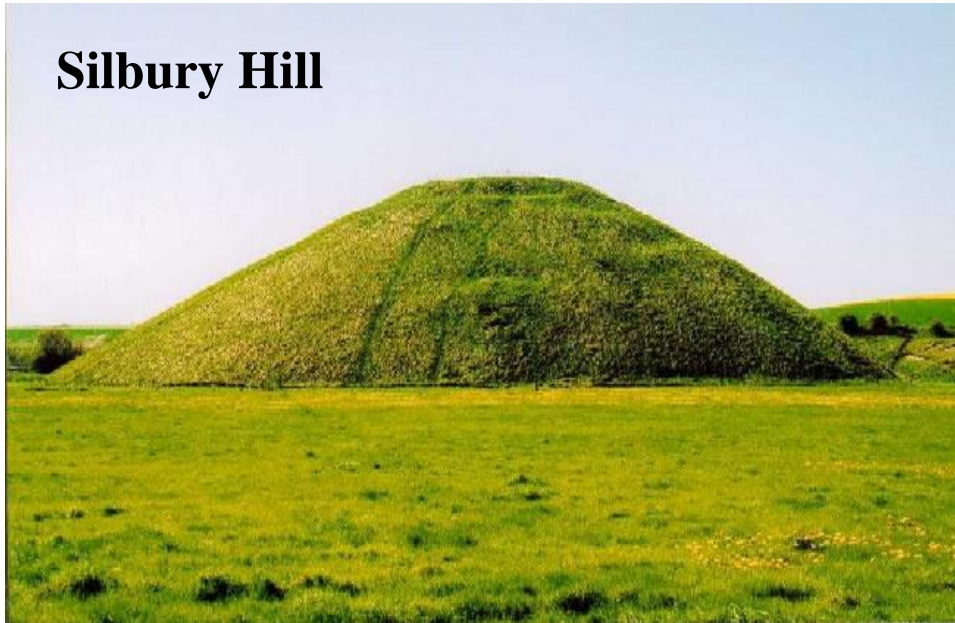
Slovník nejdůležitějších pojmů:

Barrow (syn. tumulus) – mohyla z kamene nebo hlíny

Long barrow = dlouhá mohyla, kolektivní hrobky, často kolem 50 jedinců; (20-120 m; Maiden Castle 545 m)

Passage grave - (chodbová hrobka, někdy označ. jen jako dlouhá mohyla) – chodba vedoucí do kamenné hrobky (komory), často překryta mohylovým násypem

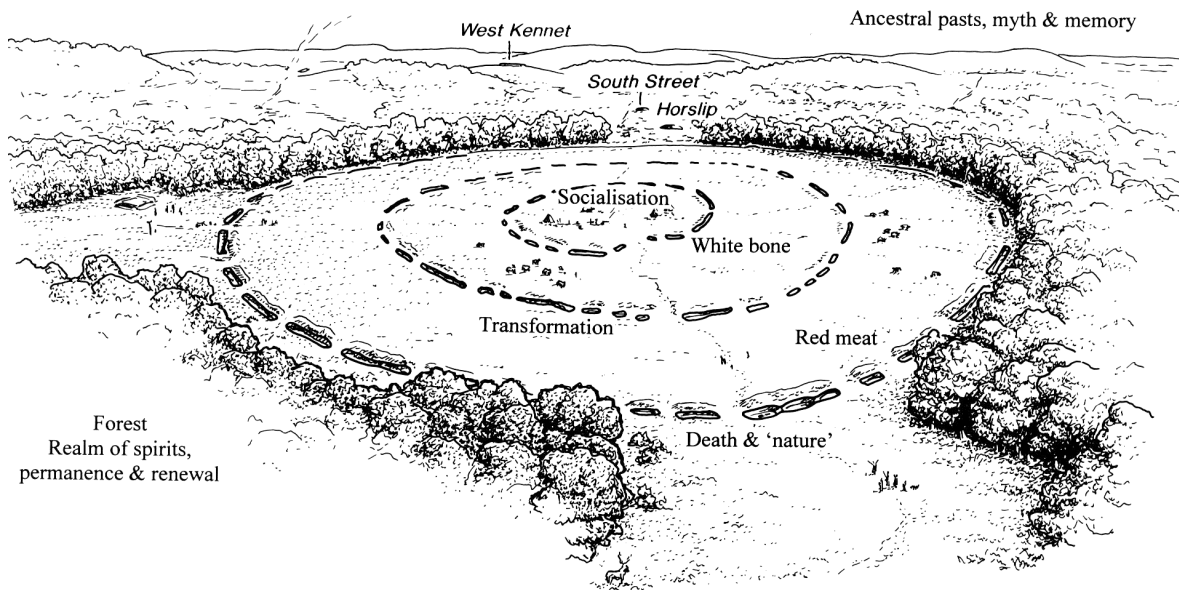
Cairn (syn. barrow, tumulus) – mohyla navršená z malých kamenů

Slovník nejdůležitějších pojmů:

Causewayed enclosure – starší než henge, soustava jam uspořádaných do kruhu nebo oválu (často i několik koncentrických kruhů), starý neolit, hlavně Vel. Británie a Francie
př. Windmill Hill

Cromlech – kamenný kruh, z velšského „crome“ = zakřivený, „lech“ = kámen

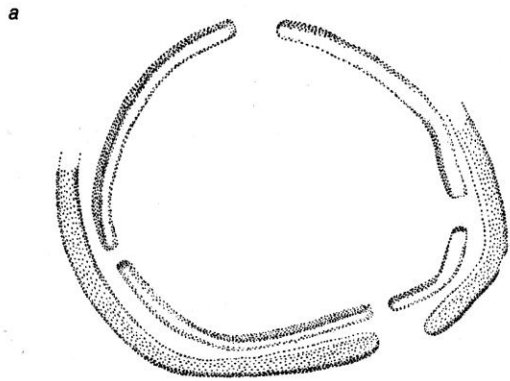

Slovník nejdůležitějších pojmů:

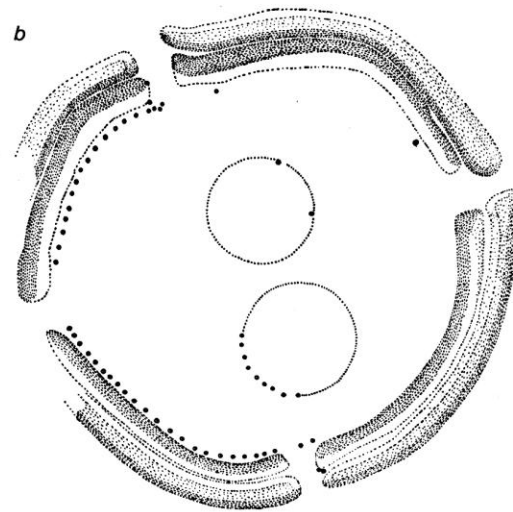
Henge – kruhový nebo oválný areál vymezený příkopem a valem, často jeden nebo více vchodů, val vně příkopu, některé z nich kamenný kruh uvnitř nebo dřevěnou palisádu, teprve později přestavěny na monumenty, jak je známe dnes
př. Avebury, Woodhenge, Stonehenge

Stone circle – kamenný kruh postavený z pěti a více kamenů, vedle tvaru kruhu je běžný také ovál nebo i jiný geometrický tvar

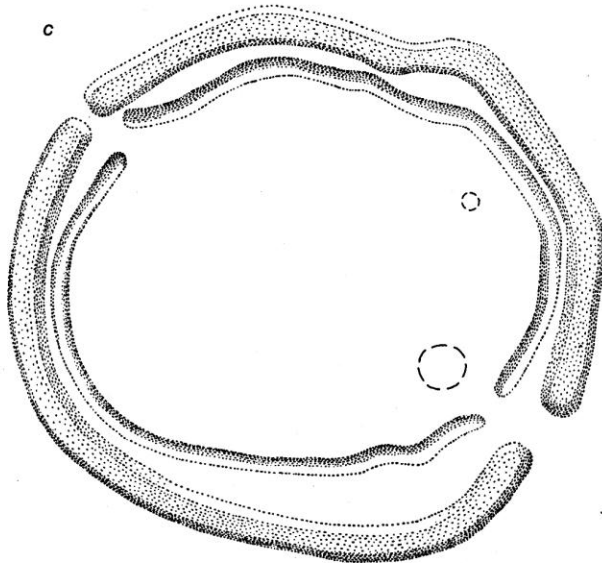

Mount Pleasant

Avebury

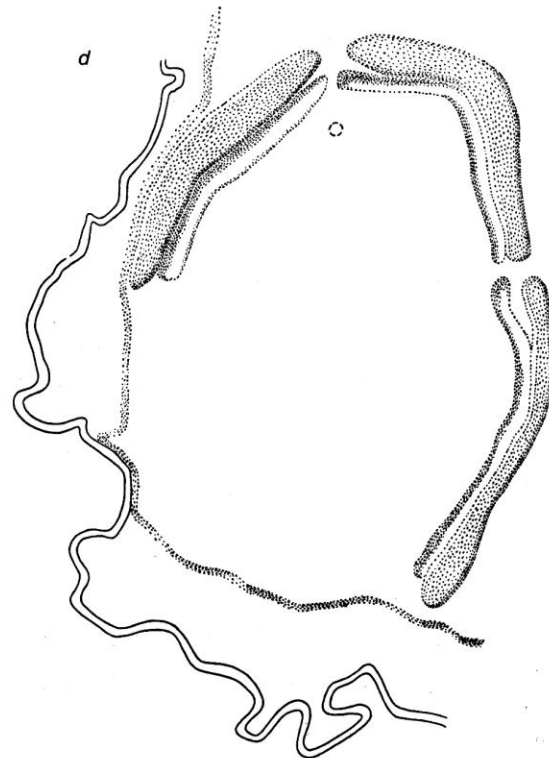

Durrington Walls

Wall Graben

Profilschnitt
durch das Erdwerk

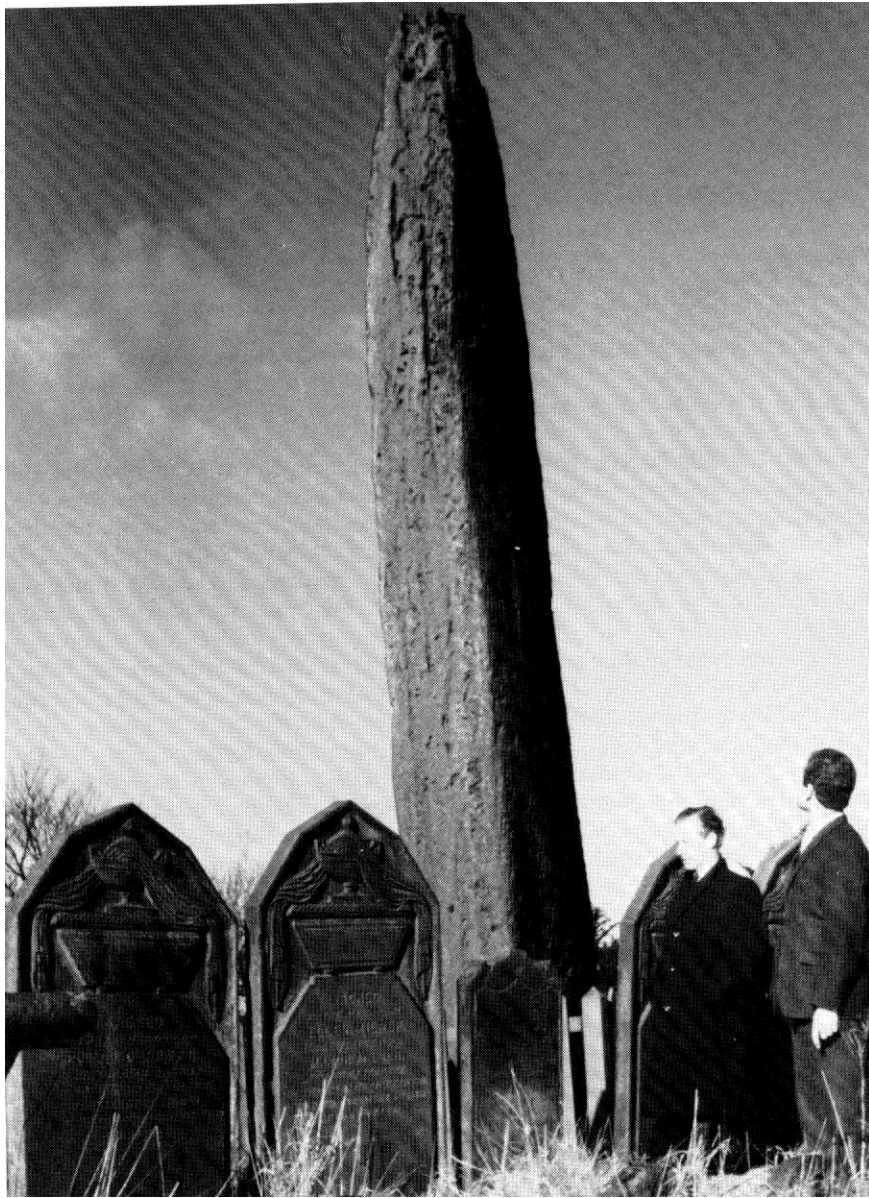

Marden

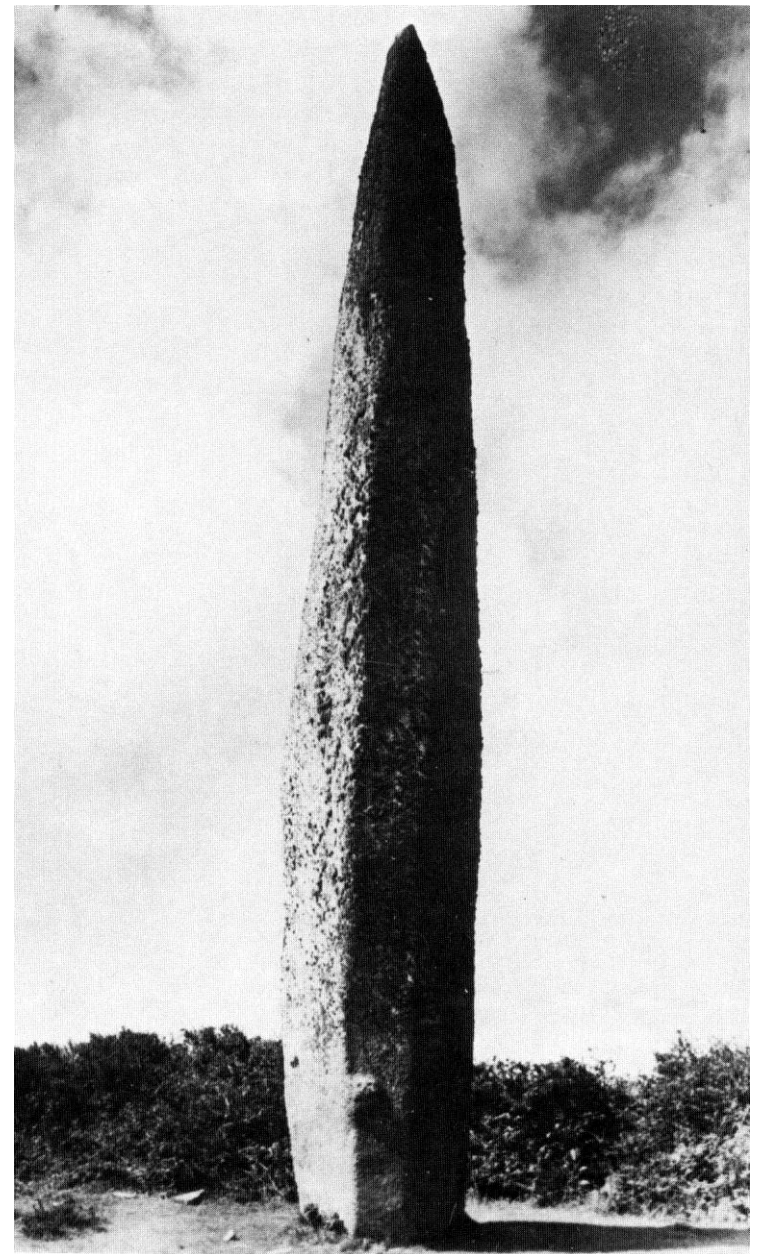
1) Menhiry

- Grand Menhir Brisé (Velký rozlámaný menhir, někdy Pierre de la Fée = Kámen víly; u Locmariaquer v Bretani)

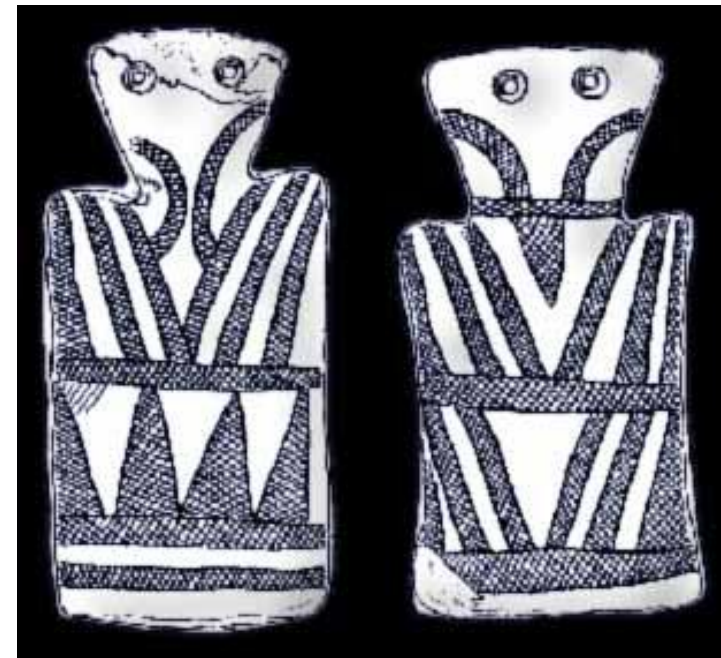
Rudston (Yorkshire; v. 7,6m)

Kerloas (Bretagne; v. cca 11m)

1) Menhiry

- Zvláštní skupinu menhirů představují menhírové sochy

Portugalsko

Rieuviel (jih Francie)

2) různá uspořádání menhirů - řady, aleje a pole, kamenné kruhy

Nejdůležitější lokality:

Francie: Carnac,

Velká Británie: Stonehenge, Woodhenge, Avebury (Wiltshire), Taara (Irsko), Stennes (Orkneje), Sea Henge (in Holme-next-the-sea, Norfolk) – objeven v roce 1999

kamenným kruhům předcházely jednoduché kruhové areály s příkopem a vnějším valem (poč. 3500 BC)

Oblast Bretagne a Normandie

Bretagne

- Časný neolit – Roucardien
- Střední neolit - hrobky typu Carn
- Mladý neolit - směs typu Carn a kultury Chassey
- Chalkolit - KZP

Carnac (Bretagne)

Kamenné řady

Dolmeny

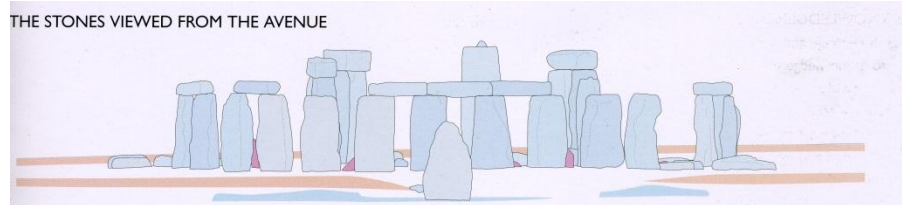
Mohyly

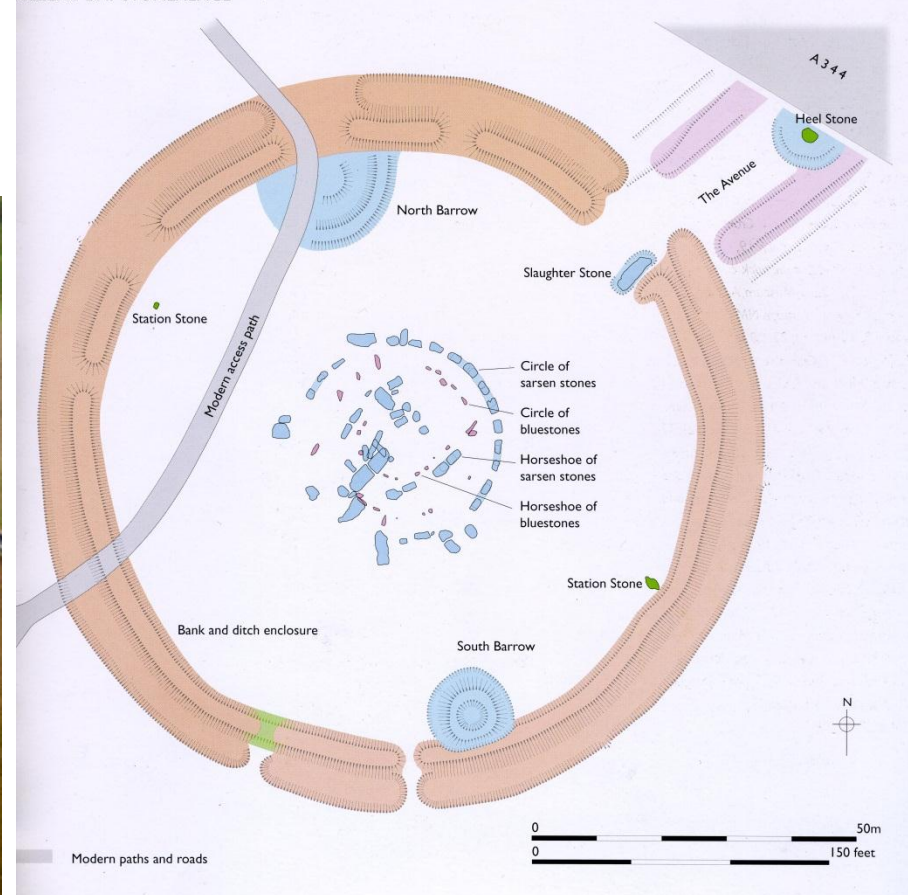
Stonehenge

THE STONES VIEWED FROM THE AVENUE

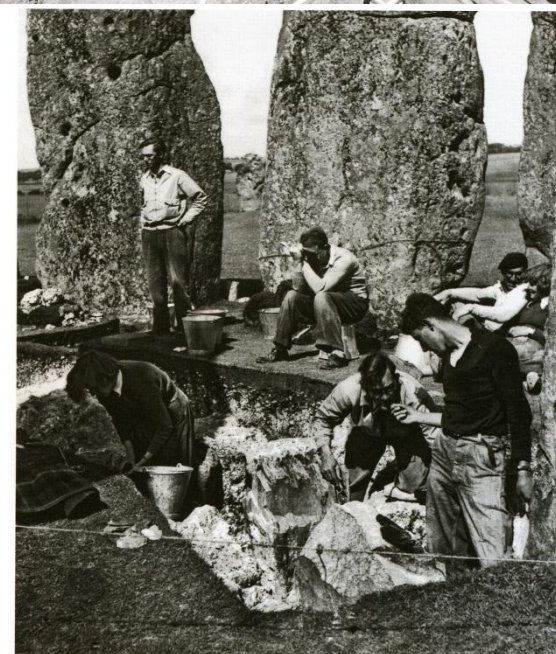
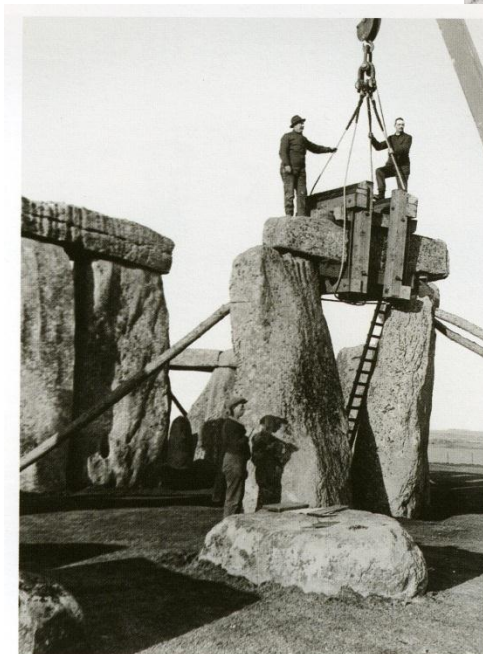

PRESENT DAY STONEHENGE

Stonehenge – výzkumy

- Pády některých kamenů – restaurační práce a archeologické výzkumy
- Od 1919 – plukovník Wiliam Hawley – archeologický výzkum + usazení nestabilních kamenů do betonu; jeho výsledky nikdy neanalyzovány, nepublikovány
- 1950 – 1964 – prof. **Richard Atkinson, Stuart Piggot, J. F. S. Stone** – 1. 14C vzorek z lokality (1950)
- **1995 – první publikace z výzkumů 20. století (!!!)**

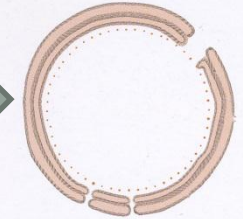
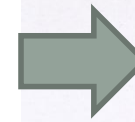

Stonehenge - vývoj

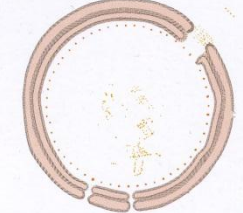
3000 – 2920 BC

THE DEVELOPMENT OF STONEHENGE

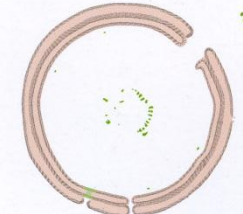
 The first Stonehenge, about 3000–2920 BC

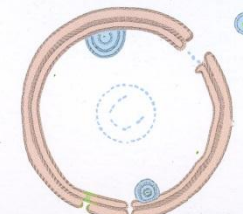
 The timber phase, about 2900–2600 BC

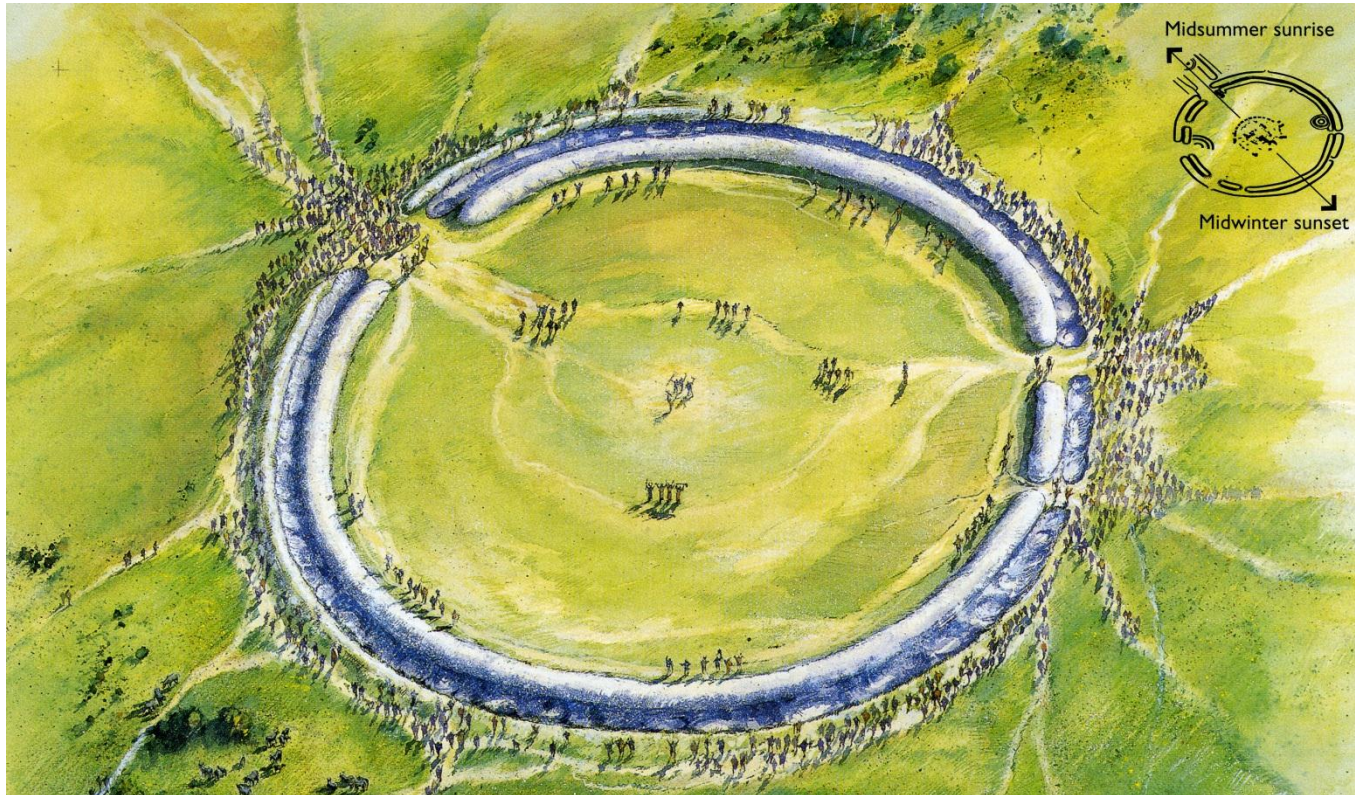
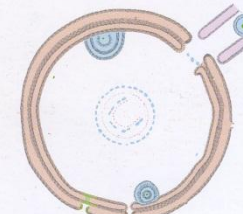
 The early stone phase, about 2550 BC

 The late stone phase, about 2300 BC

 The final stone phase, between 2280 and 1930 BC

- kruhový příkopový areál (příkop + val), 2 jisté vchody – astronomicky orientované na Slunce
- Val – nejdůležitější část – možná i 2 m
- Stavba – **projev komunitního úsilí** – různé části příkopu – různé skupiny lidí

Stonehenge - vývoj

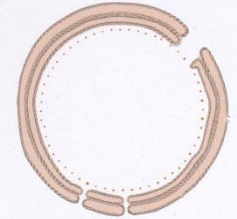
2900 – 2600 BC

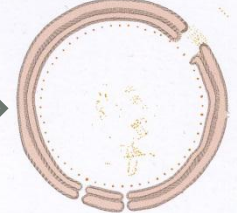
- tzv. **dřevěná fáze** – 56 sloupových jam po obvodu
- několik řad kůlů v hlavním vchodu + kůly od vedlejšího vchodu do středu
- Možné dřevěné stavby uprostřed zničeny nejspíše později
- Sloužil jako **pohřebiště** – více než 50 kremací vně kruhového areálu, i v částečně zaplněném příkopu; kremace přímo na místě

THE DEVELOPMENT OF STONEHENGE

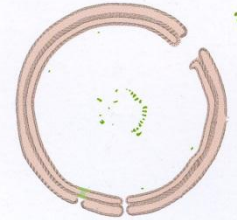
The first Stonehenge, about 3000–2920 BC

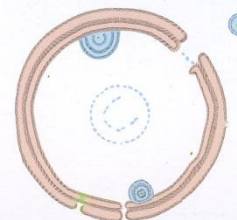
The timber phase, about 2900–2600 BC

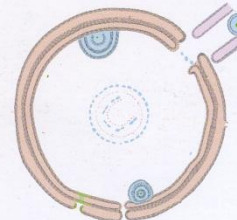
The early stone phase, about 2550 BC

The late stone phase, about 2300 BC

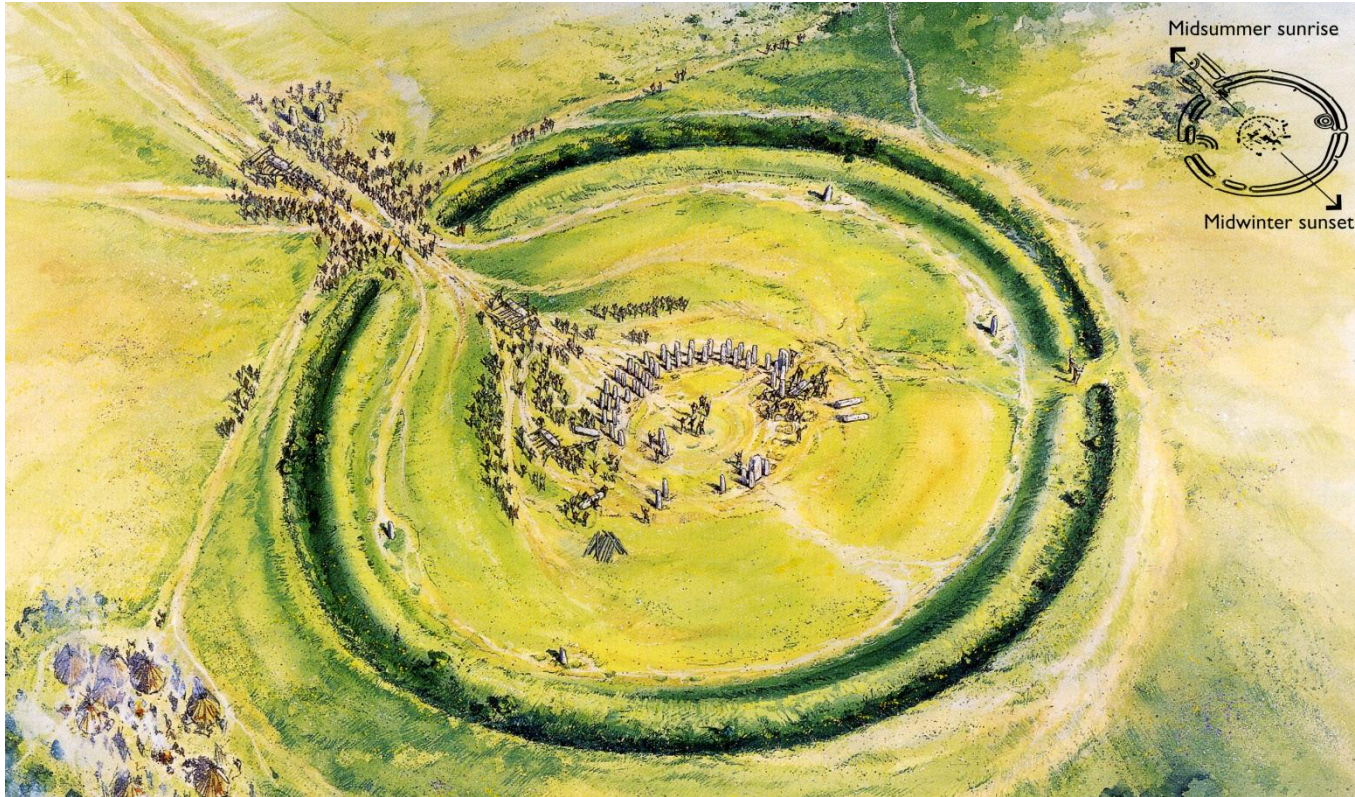

The final stone phase, between 2280 and 1930 BC

Stonehenge - vývoj

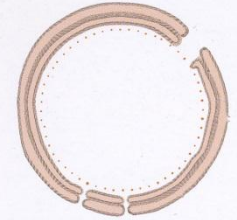
Kolem 2550 BC

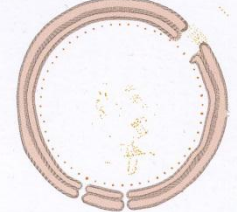
- **Raná kamenná fáze**
- Dopravení **Sarsen stones** (30 km; Marlborough Downs) a **blue stones** (240 km; Wales) – postaveny v místech, kde již dřevěné struktury nebyly
- **Využití suroviny z Walesu** – přenesení podobného již kdysi stojícího kruhu?
- Pouze krátká fáze – kamenné bloky přemístěny a jejich jámy zasypány

THE DEVELOPMENT OF STONEHENGE

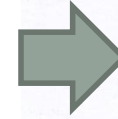
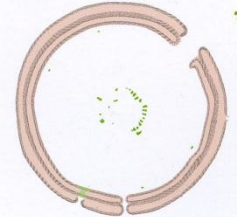
 The first Stonehenge, about 3000–2920 BC

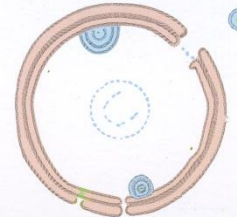
 The timber phase, about 2900–2600 BC

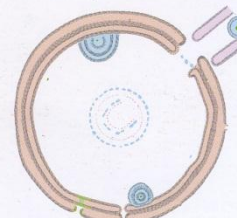
 The early stone phase, about 2550 BC

 The late stone phase, about 2300 BC

 The final stone phase, between 2280 and 1930 BC

Stonehenge - vývoj

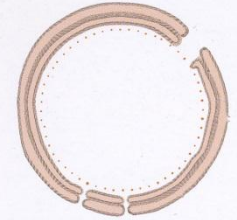
Kolem 2300 BC

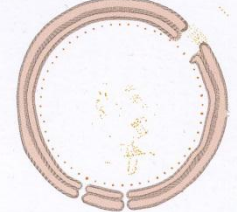
- **Pozdní kamenná fáze**
- Přidány malé mohyly, příp. příkopy k některým jednotlivým kamenům; 3 kameny do hlavního vchodu
- 75 „Sarsen stones“ – tvoří kruh a podkovu tzv. trilithonů (2440 – 2100 BC) – nejisté dokončení
- Předchozí struktury z „blue stones“ odstraněny

THE DEVELOPMENT OF STONEHENGE

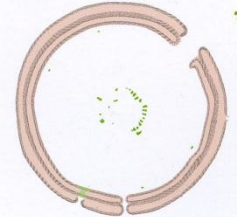
 The first Stonehenge, about 3000–2920 BC

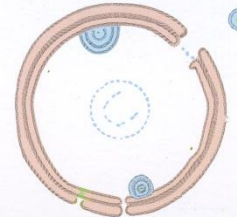
 The timber phase, about 2900–2600 BC

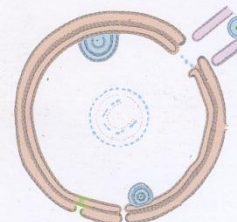
 The early stone phase, about 2550 BC

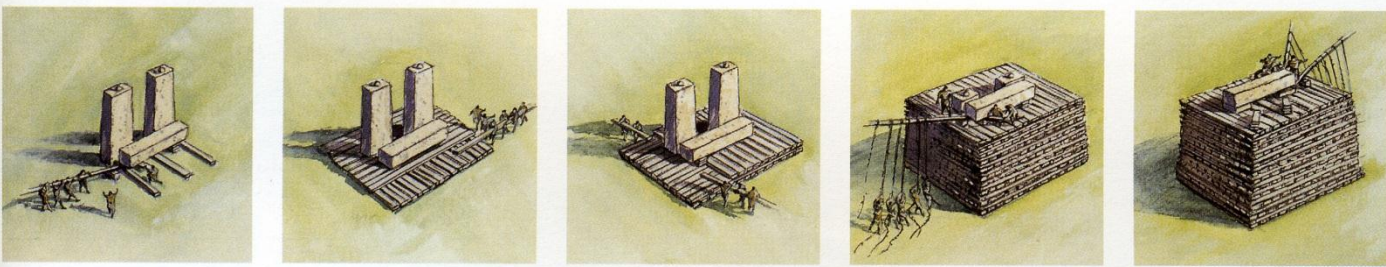
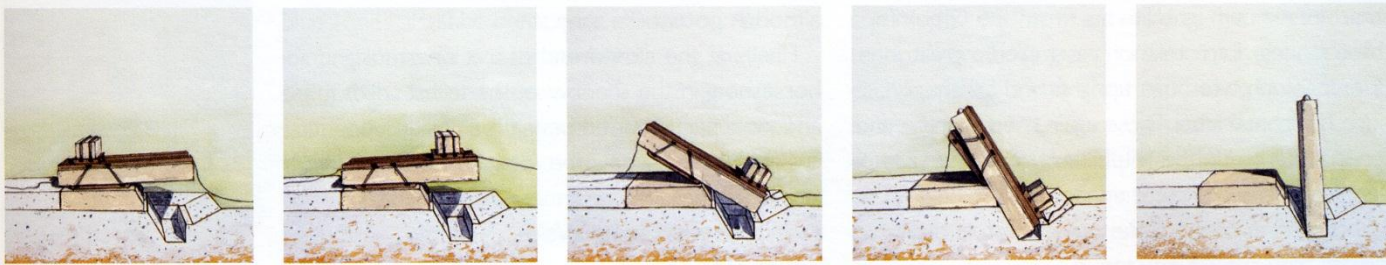
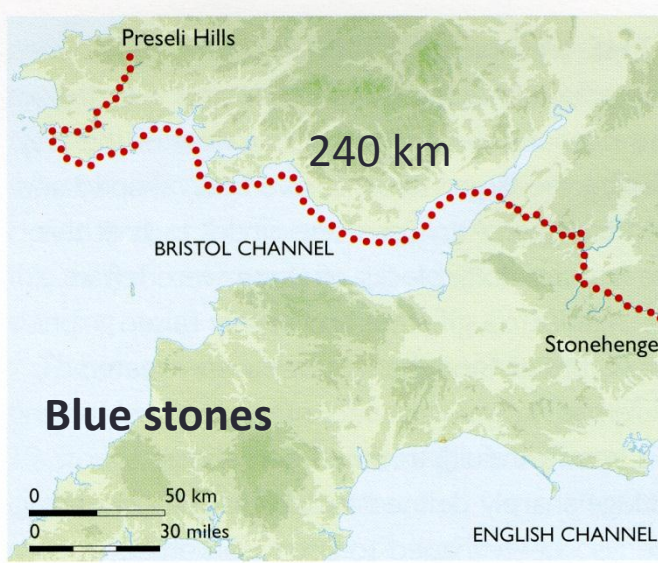
 The late stone phase, about 2300 BC

 The final stone phase, between 2280 and 1930 BC

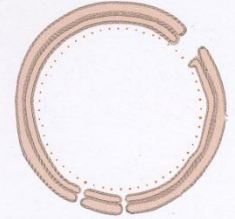

Stonehenge – stavba a doprava

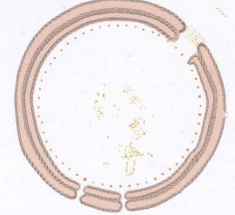

THE DEVELOPMENT OF STONEHENGE

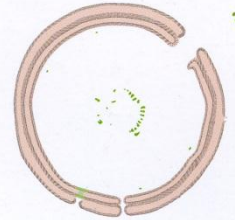
The first Stonehenge, about 3000–2920 BC

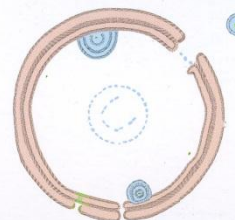
The timber phase, about 2900–2600 BC

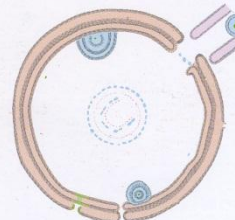
The early stone phase, about 2550 BC

The late stone phase, about 2300 BC

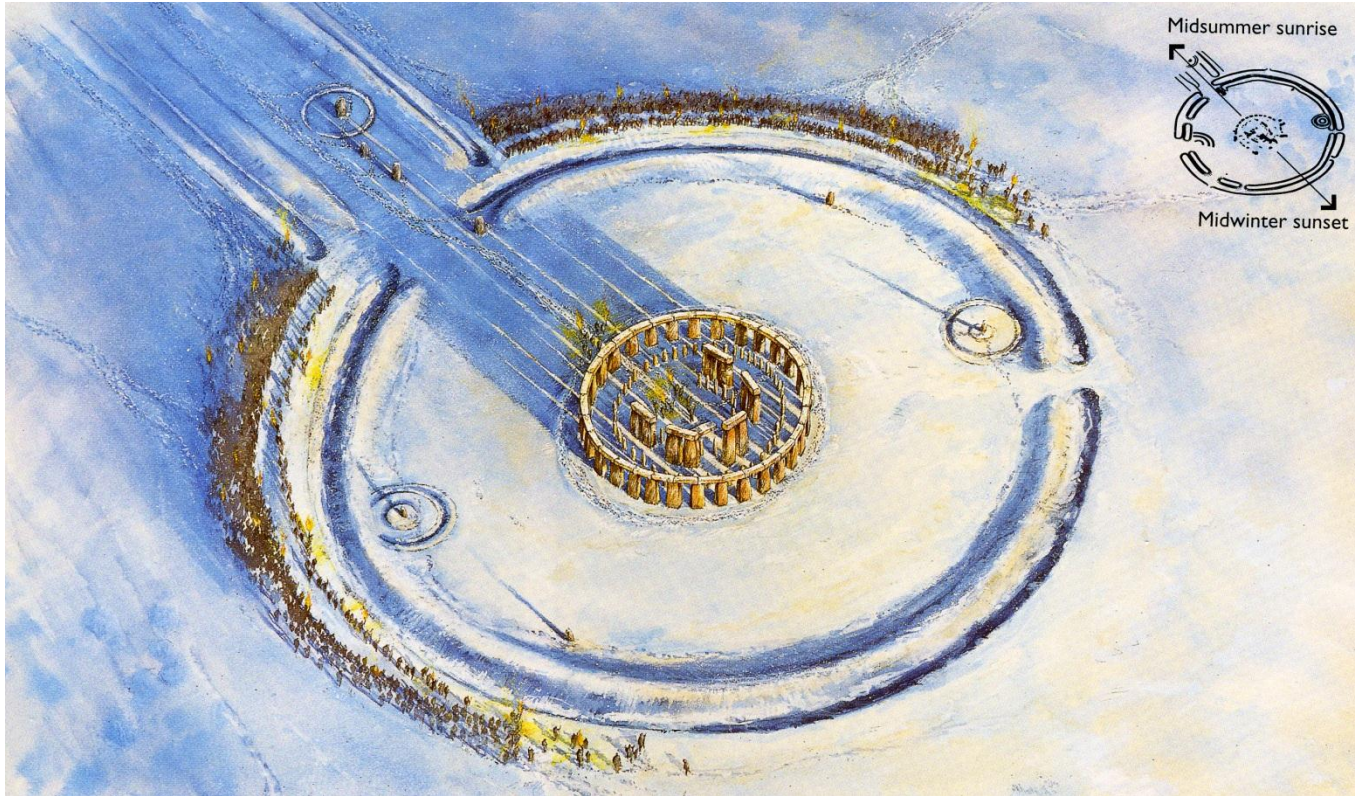

The final stone phase, between 2280 and 1930 BC

Stonehenge – vývoj

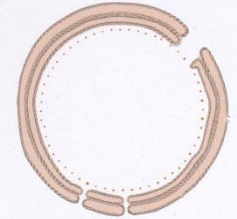
2280 – 1930 BC

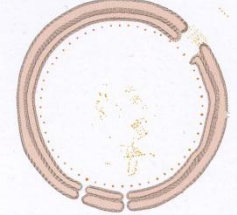
- Obnovena linie kamenů u hlavního vchodu + Avenue
- Dovnitř přidány 2 kruhy/ovály z 60 „blue stones“, z vnitřního bylo později odstraněno 19 kamenů – vytvoření další podkovy
- „Altar Stone“ – stál/ležel – poslední stavební akce

THE DEVELOPMENT OF STONEHENGE

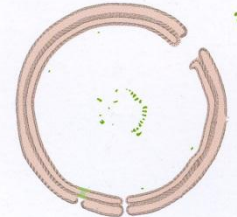
 The first Stonehenge, about 3000–2920 BC

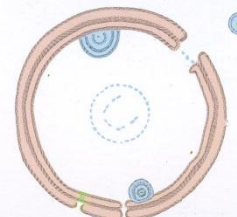
 The timber phase, about 2900–2600 BC

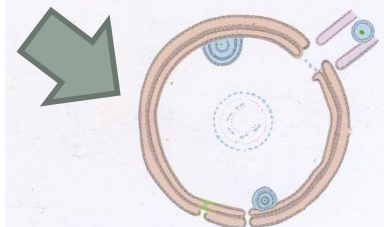
 The early stone phase, about 2550 BC

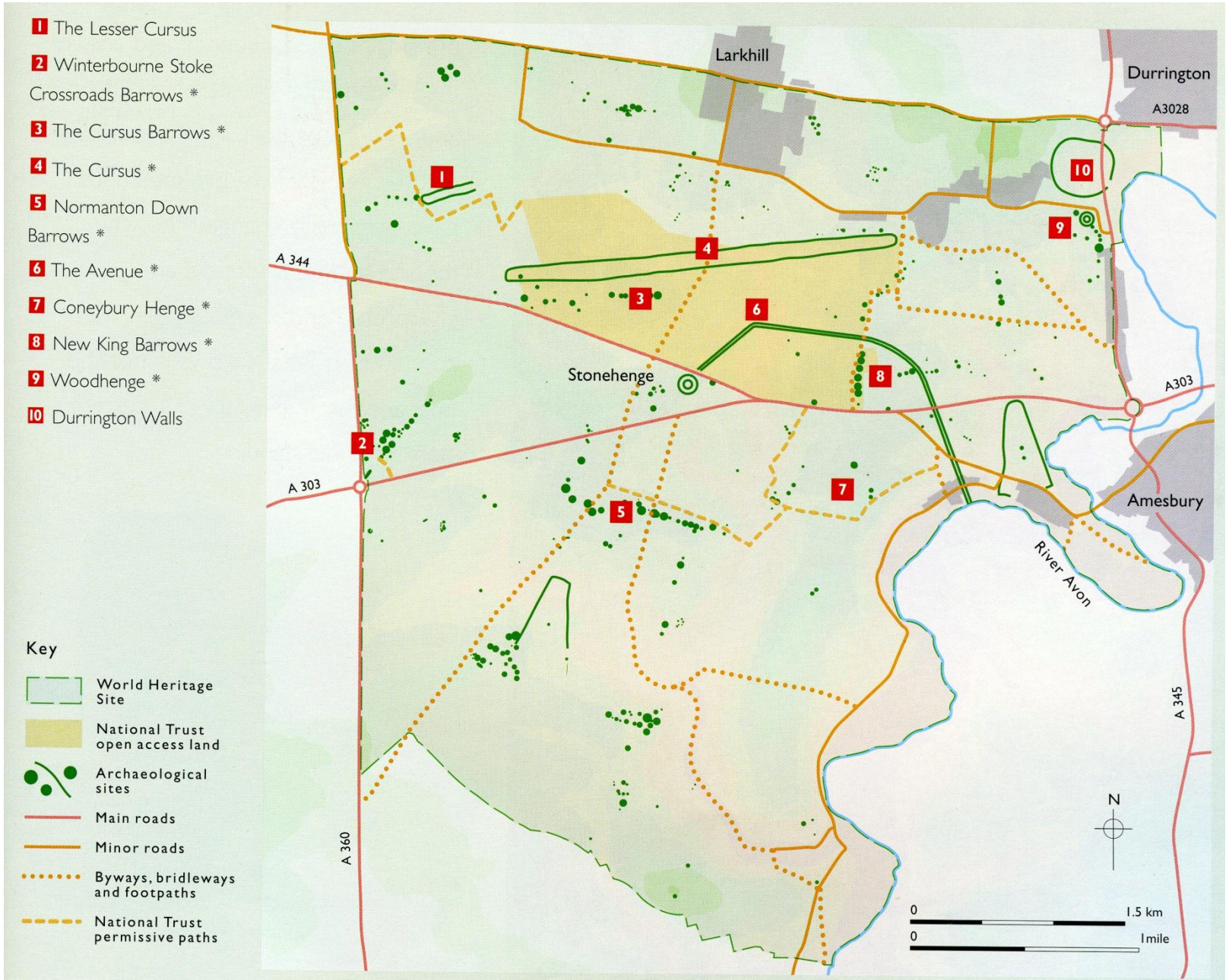
 The late stone phase, about 2300 BC

 The final stone phase, between 2280 and 1930 BC

Krajina Stonehenge

Krajina Stonehenge

The Cursus

- Dlouhé ohrazení (příkop + val)
- 100 m x 2,7 km
- Stejně stáří jako nejstarší fáze Stonehenge
- Procesní cesta, oddělení dvou henge (?)
- Další „Lesser cursus“ v blízkosti

Mohyly

- Dlouhé (neolitické)
- Okrouhlé (2000 – 1600 BC)
- Několik typů
- Většina „zkoumána“ v 19. století

Krajina Stonehenge

Durrington Walls

- Cca 3 km od Stonehenge
- Postaven v době první kamenné fáze Stonehenge
- 470 m v průměru, příkop 6 m hluboký, 13 m široký, val vně
- Několik kruhů kůlových jamek
- Depozice zvířecích kostí a keramiky

Woodhenge

- Blízko Durrington Walls
- Val + vnitřní příkop (50 m průměr)
- 6 koncentrických kruhů kůlových jam
- Kruh kůlů/kruhová stavba?
- Lidská oběť (3-leté dítě) uvnitř
- 2300 BC

Stonehenge - shrnutí

- Stavba jasně orientovaná na pohyb Slunce – zejména zimní slunovrat
- orientace udržována a během všech přestaveb byla respektována
- Nadkomunitní význam – přesun jednoho z menších kamenů – cca 200 lidí
- Důležitost okolní krajiny a ostatních monumentálních staveb v okolí
- I pohřební význam (kremace, Amesbury Archer, Stonehenge Archer, Boscombe Bowmen)

3) megalitické hroby - dolmeny a chodbové hroby, dlouhé mohyly

Nejdůležitější lokality (megalitické hroby): oblast County Down (typ Cairn, Irsko)

chodbové hroby: West Kennet (v Avebury) Barclodiad y Gawres (the Giantess's Apronful, Wales), Maes Howe (Orkneje), Quanterness (Orkneje), New Grange (údolí řeky Boyne, Irsko), Knowth (údolí řeky Boyne, Irsko), Bagnaux (u Saumur, Z Francie)

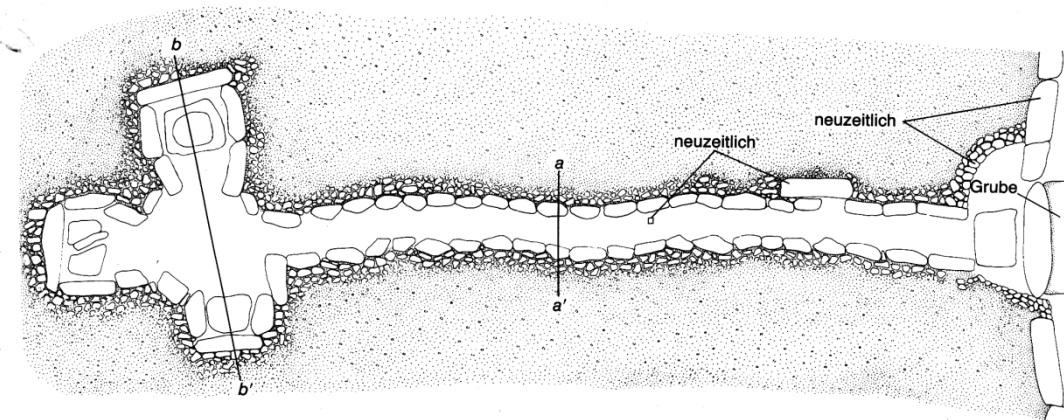
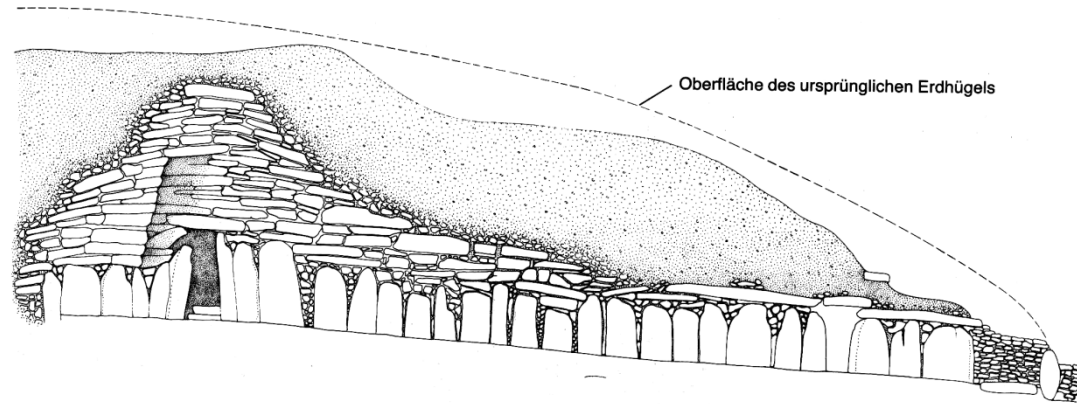

Dolmeny, dlouhé mohyly, chodbové hroby

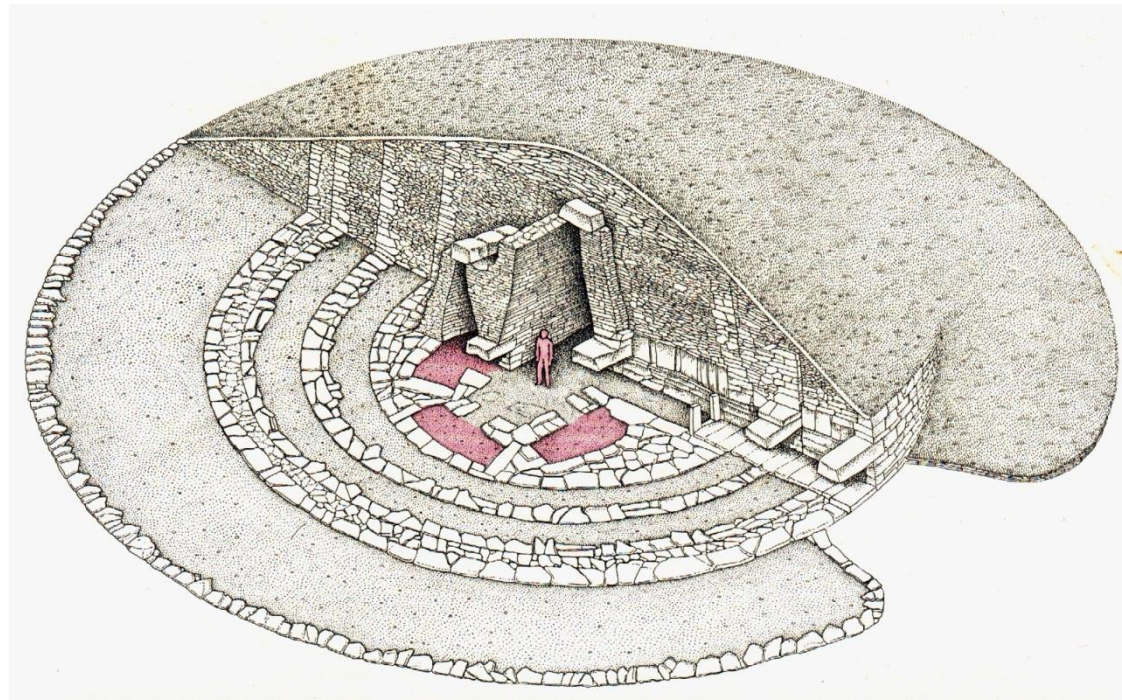
New Grange – Irsko

- Součástí komplexu monumentů v údolí Boyne (+ Knowth, Dowth etc.) – celkem 40 hrobek na 16 km²
- 85 m v průměru, max výška skoro 20 m
- Knowth – nejvíce zdobených povrchů v Irsku

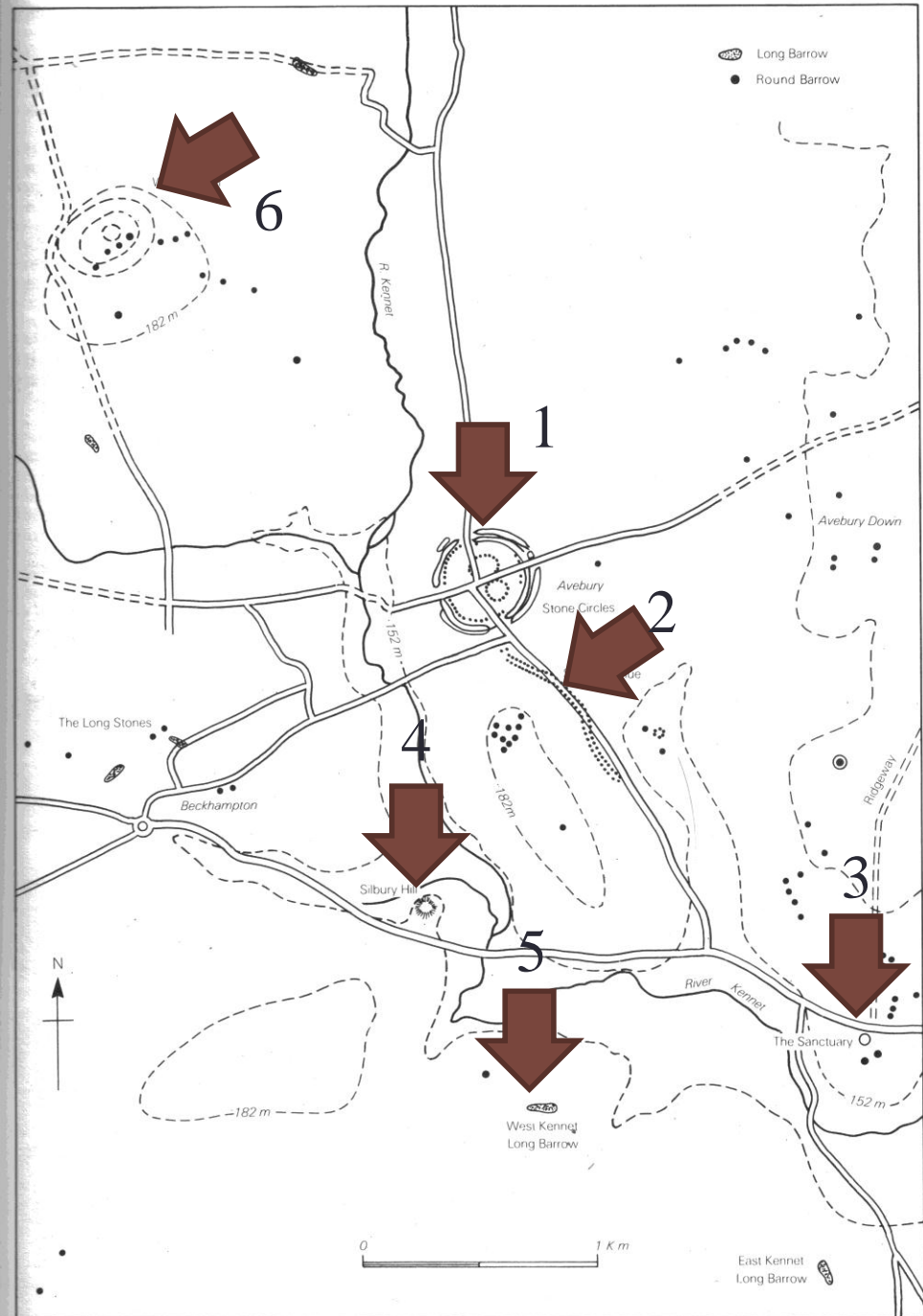
Quanterness (Orkneje) – kamenná mohyla

- Výzkum v 70. letech 20. stol. – jen hlavní chodba a jedna z komor
- 24 m v průměru, 3,5 m výška
- 6 vedlejších komor
- Celkem nalezeno 157 jedinců – celkem zde může být pohřbeno cca 400 lidí
- Mnoho zooarch.
materiálu
- Rodinná hrobka využívána
500-1000 let
- 2640-1920 BC

Avebury - krajina

- Avebury stone circle (1)
- West Kennet Avenue (2)
- Sanctuary (3)
- Silbury Hill (4)
- West Kennet Long Barrow (5)
- Windmill Hill (6)

Avebury

- Mnohem větší než Stonehenge (11,5 ha; 427 m v průměru)
- Pouze velmi hrubě opracované kameny
- Příkop – 9 m hluboký, vnější val 5 m vysoký
- 4 vchody
- 3 kruhy kamenů

Avebury

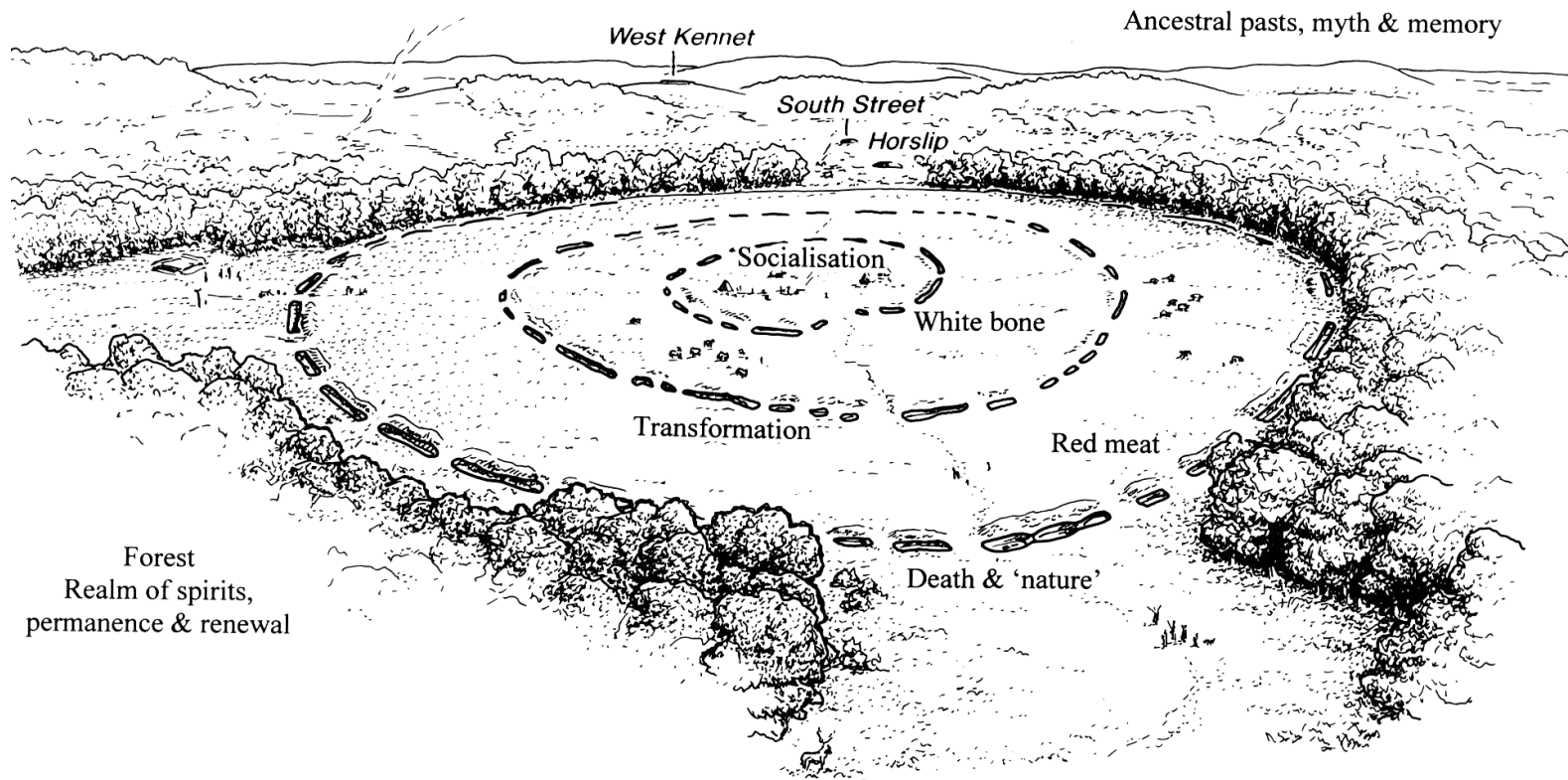

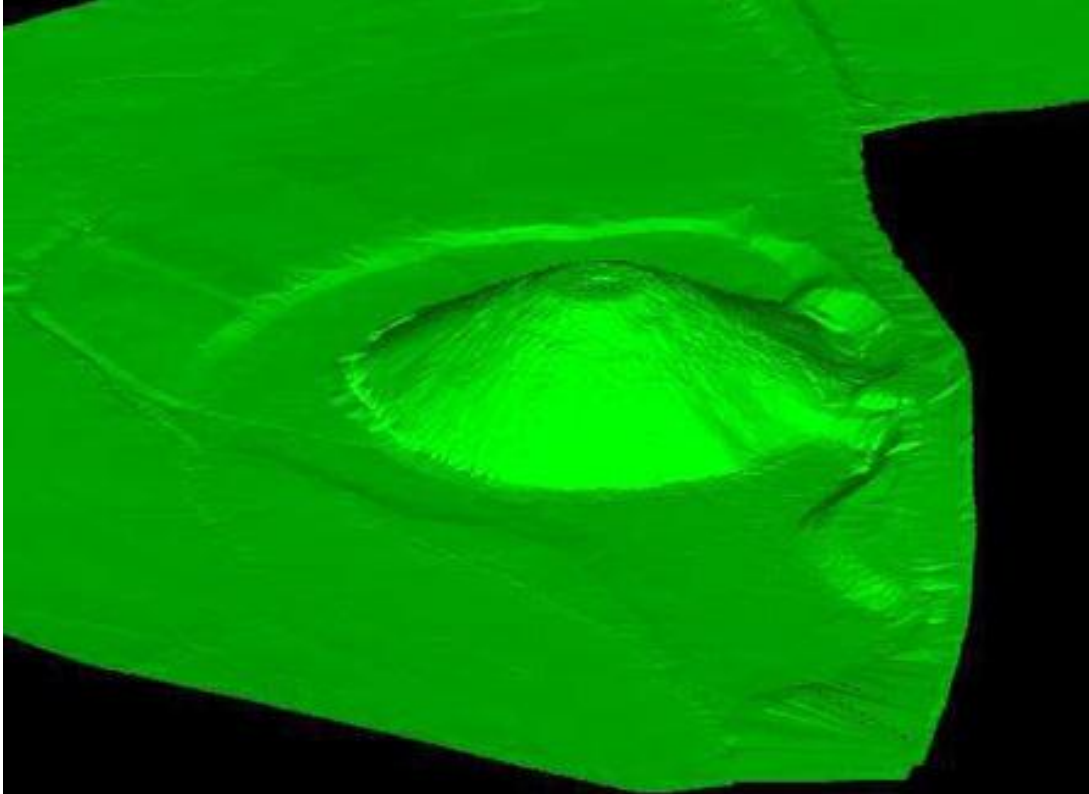
Avebury, England

Windmill Hill

- Cca 8,5 ha; 360 m v průměru
- Jasně nedefenzivní charakter – přerušované příkopy
- Depozice zvířecích i lidských kostí, ohniště

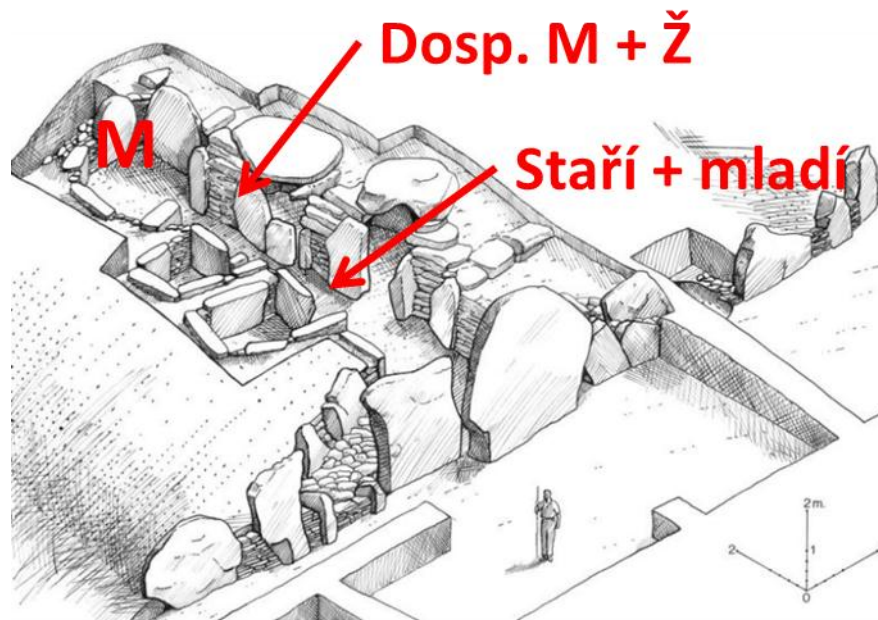

Silbury Hill

- Největší mohyla pravěké Evropy
- Plocha báze – 2,2 ha
- Výška 40 m
- 500 lidí – 10 let??
- 4 fáze stavby – 2400-2300 BC
- Zkoumán tunely již od 18. stol.
- Funkce zatím nejasná

West Kennet long barrow

- Délka přes 100 m
- Orientace V-Z
- Komorová hrobka s pěti komorami na V straně
- Kámen většinou lokální, ale i kusy ze zdrojů vzdálených 32 km
- 1956 – výzkum – 46 jedinců
- Konec 3. tis. – konec využívání – komora zaplněna a vchod uzavřen kamennými bloky

West Kennet long barrow

West Kennet – dlouhá mohyla

West Kennet – dlouhá mohyla

